

Ensio Kettunen

SODISSA MENEHTYNEET ILOMANTSILAISET

1918

1939-1940

1941-1944

***Sodissa menehtyneet
ilomantsilaiset***

© 2021 Kettunen, Ensio

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-4482-6

Ensio Kettunen

***Sodissa menehtyneet
ilomantsilaiset***

Sisällysluettelo

Lukijalle.....	9
1. Sisällissodassa menehtyneet ilomantsilaiset.....	13
1.1 Sisällissodassa menehtyneet valkoiset.....	19
1.2 Sisällissodassa menehtyneet punaiset.....	23
2. Ilomantsin sankarihautausmaa.....	27
2.1 Jatkosodassa kaatuneet, rivillä A.....	29
2.2 Jatkosodassa kaatuneet, rivillä B.....	39
2.3 Talvisodassa kaatuneet, rivillä C.....	57
2.4 Talvisodassa kaatuneet, rivillä D.....	73
2.5 Jatkosodassa kaatuneet, rivillä E.....	85
2.6 Jatkosodassa kaatuneet, rivillä F.....	101
2.7 Jatkosodassa kaatuneet, rivillä G.....	109
2.8 Jatkosodassa kaatuneet, rivillä H.....	121
2.9 Jatkosodassa kaatuneet, rivillä I.....	135
2.10 Jatkosodassa kaatuneet, rivillä J.....	153
3. Kivilahden sankarihautausmaa (27).....	171
4. Talvisodassa kadonneet (9).....	181
5. Jatkosodassa kadonneet (22).....	183
6. Muualle haudatut ilomantsilaiset.....	189
6.1 Talvisodassa kaatuneet (29).....	189
6.2 Jatkosodassa kaatuneet (68).....	195
Loppusanat.....	213
Lähteet.....	215
Kuvia ilomantsilaisista sankarivainajista.....	217
Henkilöhakemisto.....	245

Kuvanveistäjä Ilmari Wirkkalan suunnittelema ja hankolaisen (Hankoniemi) Ab Granit Oy:n punertavasta graniitista valmistama antiikin sotilasta esittävä muistomerkki. Se paljastettiin Ilomantsin sankarihautausmaalla sunnuntaina 16. heinäkuuta 1922. Ilomantsin kunta lahjoitti muistomerkkin hankintakuluihin 30. 000 mk ja yksityiset henkilöt muutamia tuhansia markkoja.⁴⁾

Lukijalle

Sisällissodassa vuonna 1918 kaatui, teloitettiin tai kuoli yhteensä 36 640 suomalaista. Punaisten ja valkoisten taisteluissa kaatui tai katosi 6 966 punaista, 3 460 valkoista ja 1 170 edellisiin kuulumattomia. Sisällissodan aikana teloitettiin 7 370 punaista, 1 424 valkoista ja 926 edellisiin kuulumatonta. Vankileireillä menehtyi 12 702 punaista, 295 valkoista ja 2 327 edellisiin kuulumatonta. Punaisia menehtyi eniten Tammisaassa, jossa kuoli 2 997 henkilöä. Ilomantsilaisia kaatui, kuoli tai katosi kevään 1918 aikana 21 valkoista. Punaisia menehtyi 23, joista 17 Tammisaassa. Menehtyneitten valkoisten keski-ikä oli 26,7 vuotta (nuorin 18, vanhin 40-vuotias) ja punaisten 27 vuotta (nuorin 17, vanhin 42-vuotias).¹⁾

Talvisodassa kaatui tai katosi noin 26 608 suomalaista ja haavoittui 43 000. Jatkosodassa kaatuneita tai kadonneita oli 66 432 ja haavoittuneita noin 160 000. Talvi- ja jatkosodassa menehtyi yhteensä 93 040 ihmistä.²⁾

Talvisodassa menehtyi 112 ilomantsilaista, heistä 83 on siunattu Ilomantsin kirkonkylän sankarihautausmaalle. Yhdeksän ilomantsilaista katosi talvisodan aikana ja heidät julistettiin kuolleeksi 14.9.1940. Viisi ilomantsilaista haudattiin väliaikaisesti Lieksaan ja 29 kaatunutta muiden Suomen kuntien sankarihautausmaille. Ilomantsin kirkonkylän sankarihautausmaalle siunatuista talvisodan sankarivainajista 23 miestä kaatui Impilahdella, 17 Ilomantsissa, 15 Lieksassa, 9 Kuhmossa, 6 Kollaalla, 6 Viipurissa, 3 Korpiselässä ja loput 4 miestä muissa Suomen rajan taakse jääneissä kunnissa. Talvisodassa menehtyneitten keski-ikä oli 27,5 vuotta (nuorin 19, vanhin 44-vuotias), eniten kaatui iältään 22–24-vuotiaita ilomantsilaisia.

Talvisota päättyi 13.3.1940 ja välirauhan aikaa kesti kesäkuulle 1941 saakka. Saksa hyökkäsi huhtikuussa 1940 Norjaan ja kesän alussa sota levisi Eurooppaan. Suomi aloitti valmistautumisen uuteen sotaan kutsumalla reserviläiset palvelukseen 18.6.1941 alkaen. Viikkoa myöhemmin Saksan hyökkäsi Neuvostoliittoon 22.6.1941 ja samana päivänä Neuvostoliiton pommikoneet pommittivat suomalaisia panssarilaivoja, ja Neuvostoliiton tykistö ampui suomalaisiin sotilaskohteisiin. Neuvostoliiton pommitukset levisivät 23.–24. kesäkuuta 1941 ympäri Suomea. Yli 500 neuvostokonetta pommitti suomalaiskaupunkeja.

Suomi julisti sodan Neuvostoliittoa vastaan 26. kesäkuuta. Karjalan armeija aloitti suurhyökkäyksen Laatokan Karjalassa 10. heinäkuuta 1941 ja taistelut alkoivat myös Ilomantsissa, Tuupovaarassa ja Tohmajärvellä. Ensimmäiset yhteenotot maarintamilla maiden välillä käytiin heinäkuun alussa 1941. Ensimmäiset kaatuneet tuotiin Ilomantsin sankarihautausmaalle jo 5. heinäkuuta 1941.

Jatkosodassa kaatui 399 Ilomantsissa syntynyttä tai asunutta sotilasta, heidän joukossaan oli neljä Lottaa. Sankarivainajat on siunattu Ilomantsin ja Kivilahden sankarihautausmaille, sekä myös muualle Ilomantsin ulkopuolelle (68). Jatkosodan hyökkäysvaiheen aikana menehtyi noin 170 ilomantsilaista, eniten Tohmajärven ja Sortavalan välisellä alueella. Asemasodan aikana menehtyi lähes 100 ilomantsilaista, joista eniten Syvärin takana Levinan alueella. Perääntymistaisteluissa kesällä ja syksyllä 1944 kaatui yhteensä noin 80 ilomantsilaista, eniten Suistamon ja Suojärven alueella. Erilaisiin sairauksiin tai tapaturmiin menehtyi 36 ilomantsilaista. Jatkosodassa

kaatuneitten keski-ikä oli 27,5 vuotta (nuorin 18, vanhin 58-vuotias), eniten kaatui 20–21-vuotiaita ilomantsilaisia.

Ilomantsin sankarihautausmaalla on 390 muistokiveä. Talvisodassa kaatuneitten tai kadonneitten sankarivainajien muistokiviä on 83, kolme tuntemattomien vainajien ja 304 jatkosodassa kaatuneitten muistokiveä. Kivilahden sankarihautausmaalle siunattiin jatkosodan aikana 27 sankarivainajaa, yksi vainaja kadonneena.

Jatkosodan alussa 1941 kaatuneet pyrittiin lähettämään kotikuntiin hautausta varten, mutta hyökkäysten ollessa kiivaimmillaan kesällä 1941, osa kaatuneista haudattiin lähimpään kenttähautausmaahan. Kenttähautausmaalle väliaikaisesti haudatuista vainajista pääosa siirrettiin kevään 1942 aikana kotikuntien sankarihautoihin.

Talvi- ja jatkosodan jälkeen julkaistiin maassamme useita kaatuneitten matrikkeleita, joista yksi on Helsingin yliopiston sankarivainajamatrikkeli 1939–1945. Monissa kunnissa on tehty oma kirja kaatuneista jo 1950-luvulla, osalla se on valmistunut vasta 2000-luvun alkupuolella. Ilomantsin sankarivainajista yritettiin tehdä kirjaa 1960–1970 luvuilla. Ilomantsilainen Pietari Hakkarainen keräsi aineistoa ja kävi kirjoittajan kotona kesällä 1960. Hän kertoi kirjahankkeesta, johon tulisi kaikkien vuosina 1939–1945 kaatuneiden ilomantsilaisten sankarivainajien nimet ja kuvat. Hanke jäi kuitenkin kesken. Tähän kirjaan olen koonnut ilomantsilaisten kaatuneiden tai kadonneiden sotilaiden henkilötiedot, joukko-osastotiedot, kaatumis- ja katoamispaikat (556 henkilöä), sekä sotapäiväkirjamerkintöjä. Kirjan alussa on sisällissodan 1918 valkoisten ja punaisten vainajien tiedot. Niiden jälkeen on lueteltu talvi- ja jatkosodassa kaatuneiden ja kadonneiden tiedot.

Tutkimuksen lähdeaineistona olen käyttänyt arkistotietokantoja www.arkisto.fi/menehtyneet, vesta.narc.fi, sekä jatkosodan sotapäiväkirjoja. Kirjan lopussa on lähes 200 kuvaa vuosina 1939–1944 kaatuneista, ne löytyivät Ilo-mantsin kunnan arkistosta. Aineiston kokoaminen oli työlästä, koska monet sotapäiväkirjat ovat puutteellisia tai niitä ei ole ollenkaan käytettävissä. Toivon, että mahdollisimman moni löytää kirjasta oman sukulaisensa tai tuttavansa kaatumis- tai katoamistiedot.

Ilo-mantsissa 30.3.2021

Ensio Kettunen

Kenttähautausmaa Kollaalla. Maastoon on haudattu 104 sotavainajaa, joista kaksi on ilomantsilaista.

¹⁾ Internetlähde: wikipedia.org/wiki/Suomen_sisällissota.

²⁾ wikipedia.org/wiki/Talvisota.

1. Sisällissodassa menehtyneet ilomanttilaiset

Suomen sisällissota käytiin Suomen senaatin (valkoiset) ja sitä vastaan kapinoineen Suomen kansanvaltuuskunnan joukkojen (punaiset) välillä keväällä 1918. Sisällissotaa on kutsuttu Suomessa monilla eri nimillä. Käytetyimpiä nimiä ovat Vapaussota, Kansalaisota tai Sisällissota. Sisällissodan syntyyn olivat vaikuttamassa porvariston ja työväestön näkemuserot Suomen asemasta Venäjän vuoden 1917 vallankumouksen jälkeen.

Marraskuussa 1917 Suomessa järjestettiin suurlakko, johon osallistui 85 000 työläistä. Joulukuussa 1917 eduskunta hyväksyi Suomen senaatin esittämän itsenäisyysjulistuksen ja Suomesta tuli itsenäinen valtio. Eduskunta antoi 12. tammikuuta 1918 senaatille oikeuden luoda maamme järjestysvalta suojeluskuntien avulla. Suojeluskuntien johtoon nimettiin 25. tammikuuta kenraaliluutnantti Carl Gustaf Emil Mannerheim ja suojeluskunnista tuli Suomen virallinen armeija. Sotatoimet valkoisten ja punaisten välillä alkoivat 27. tammikuuta 1918. Sisällissota kesti 27.1. – 15.5.1918. Sisällissodan surmatyöt jatkuivat kuitenkin vankileireillä, joissa kuoli kesän 1918 aikana tuhansia punakaartilaisia.

Ilomantsissa ei taisteltu sisällissodan aikana v.1918. Ilomantsin valkoisiin kuuluvia kuljetettiin keväällä 1918 Karjalan kannakselle, Joensuuhun ja Varkauteen yhteensä 410 miestä. Heistä 98 kuului suojeluskuntaan ja loput 312 miestä kutsuntojen kautta rintamalle määrättyinä. Ilomantsin Suojeluskuntaan kuului 1918 yhteensä 850 miestä, heistä 223 toimi kotiseutupalveluksessa ja rajalla.

Ilomantsilaisia "valkoisia" kuoli, kaatui tai katosi 21 miestä pääosin Karjalan kannaksen taisteluissa. Kaatuneiden hautapaikaksi Ilomantsin Suojeluskunta perusti keväällä 1918 veljeshaudan vanhan ortodoksisen kirkon paikalle Kirkkotien varteen. Karjalan kannaksella 1918 kaatuneista ilomantsilaisista haudattiin veljeshautaan yksitoista miestä, yhdeksän eri paikkoihin rintamalle. Ilomantsin sankarihautausmaalla sijaitsevan arkkitehti Ilmari Virkkalan suunnitteleman sankaripatsaan jalustassa on 20 kaatuneen nimet ja kaatumispaikat.

Ilomantsin suojeluskunta perustettiin 28.1.1918. Se toimi aktiivisesti Ilomantsin kirkonkylällä, Möhkössä ja Marjovaarassa. Kirkonkylän suojeluskunnan perustajajäseniä olivat metsänhoitajat Kalle Hirvisalo ja Uno Lehtisalo, pankinjohtaja Nikolai Piironen, maanviljelijät Pekka Leppänen ja Antti Kirjavainen, tohtori Onni Lackström sekä kauppias Konstantin Ristikallio. Suojeluskunnan esikuntaan kuuluivat keväällä 1918 pankinjohtaja Nikolai Piironen, prokuristi H. J. Kurvinen, nimismies Armas Pirinen ja seppämestari Oskar Immonen. Vuonna 1918 suojeluskunta kokoontui Kansallistalossa. Uusi Suojeluskuntatalo valmistui vasta 9.11.1930 Joensuun tien varteen.³⁾

Ilomantsin Möhköön perustettiin marraskuussa 1917 suojeluskuntaosasto. Suojeluskuntaosaston perustajina olivat maanviljelijä Otto Tossavainen, metsänvartija Eino Möller, työnjohtaja Elis Hurskainen, Iivi Bogdanoff, kauppias Aleksanteri Mantsinen ja liikemies Herman Keto.³⁾

Kakonahoon, Tokrajärvelle ja Huhmarisvaaraan perustettiin suojeluskunnan osasto 23.12.1917. Suojeluskuntaosaston perustivat Heikki Törrönen, Antti Immonen, Juho Hiltunen, Matti ja Viktor Kontkanen, Iivari ja Heikki

Ikonen, Juho ja Otto Vänskä, Yrjö Romppanen, Paavo Rätty, Juho Ryhänen ja Oskari Turunen. Keväällä 1918 tähän osastoon kuului noin 100 suojeluskuntalaista.³⁾

Suojeluskuntalaiset esittivät kesällä 1920, että Ilo-mantsin kunta osallistuisi Ilomantsin kirkonkylän sankari-hautausmaalle suunnitellun muistomerkin kuluihin. Muistomerkin suunnittelijaksi oli valittu kuvanveistäjä Ilmari Wirkkala. Antiikin sotilasta esittävä muistomerkki paljastettiin sunnuntaina 16. heinäkuuta 1922. Muistomerkin paljastustilaisuuteen osallistui satoja ilomantsilaisia. Ilo-mantsin ev.lut. seurakuntaa edusti pastori Kalle Juhani Hämäläinen ja ortodoksisen seurakunnan kirkkoherra Vasilii Ostrovskij toimitti sielunmessun vainajille. Seppelten-laskun jälkeen juhlat jatkuivat Kotimäenkoululla ja illalla Kansallistalolla pidettiin iltamat.⁴⁾ Ilomantsin kunta maksoi muistomerkistä 30 000 markkaa vuosina 1921–1922. Summa vastasi silloisen kirkkoherran vuosipalkkaa, eli nykyrahaksi muutettuna noin 60 000 euroa.⁴⁾

”Oli kaunis kesäinen ilta, kun kävelin veljeshaudan luokse Ilomantsissa. Lähestyessäni hautakumpua pysähdyin ja vaivuin ajatuksiini. Tässä lepäävät ne veljet, jotka olivat vapaaehtoisina lähteneet niin kuin minäkin. He ovat uhranneet itsensä taistellessaan totuuden, uskon, isänmaan ja vapauden puolesta. He lepäävät pyhässä paikassa, jossa muinoin palveltiin Jumalaa, taivaan ja maan Luojaa, iankaikkista Kuningasta”.

Aamun koitto 15/1918

Ilomantsin sankarihautausmaa 6.12.2020 (ek)

Ilomantsissa perustettiin vuoden 1917 lopussa työväen punakaarteja kirkonkylään, Möhköön ja Tokrajärvelle. Kirkonkylän punakaartilaiden toiminta oli vähäistä, mutta Möhkössä ja Tokrajärvellä toimintaa oli enemmän.

Möhkön punakaartilaisista osa oli entisiä Möhkön tehtaan työntekijöitä, ja johtohenkilöinä siellä toimivat Juho ja Albert Saviranta sekä August Kärkkäinen. Möhkössä punakaartiin liittyi vuosina 1917–1918 lähes 130 miestä.

Tokrajärvellä punakaartilaisia johtivat Risto Turunen ja Simo Korpelainen. Tokrajärven punakaartiin kuului noin 30 ilomantsilaista. Ilomantsissa oli keväällä 1918 yhteensä noin 240 punakaartilasta, joista vajaat sata miestä osallistui taisteluihin, pääosin Karjalan kannaksella.³⁾

³⁾ Pohjois-Karjalan suojeluskuntalainen nro 1/1928, 25.01.1928

⁴⁾ Karjalainen nro 76/1922, Suojeluskuntalaisen lehti 14.9.1922 nro 37–38/1922, sekä Karjala 18.07.1922 s. 2

Sodissa menehtyneet ilomantsilaiset -kirjassa kerrotaan Ilomantsissa asuneiden tai Ilomantsissa syntyneiden sankarivainajien kohtaloista. Kirjan alussa on sisällissodassa menehtyneitten ilomantsilaisten tiedot ja niiden jälkeen esitellään talvi- ja jatkosodassa menehtyneet sankarivainajat. Kirjan sivuilla on sankarivainajien nimet, syntymä- ja kuolinpäivät, hauta- tai katoamispaikka sekä sotapäiväkirjoista poimittuja tietoja vainajien viimeisistä päivistä. Kirjan lopussa kerrotaan muualle kuin Ilomantsiin haudatuista ilomantsilaisista. Kirjaan on liitetty noin 200 sankarivainajan valokuvat, jotka aikoinaan kerättiin omasilta. Toivon lukijan löytävän kirjastani uutta tietoa sodassa menehtyneestä omaisestaan.

Ilomantsissa 30.03.2021 Ensio Kettunen

Sisällissodassa 1918 menehtyi 21 valkoista ja 23 punaista ilomantsilaista.

Talvisodassa 1939 - 1940 menehtyi 112 ilomantsilaista.

Jatkosodassa 1941 - 1944 menehtyi 399 ilomantsilaista, heidän joukossa neljä Lottaa.

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi